

URHEILUJÄRJESTÖT JA POLITIIKKA SUOMESSA

Pekka Kiviaho

1. Johdanto

Laaja kansainvälinen levinneisyys ja suosio on tehnyt urheilusta kiistämättä merkittävän poliittisen instrumentin ja propagandatekijän.¹ Niinpä huippu-urheilijoista on tullut edustusurheilijoita, kansallista omaisuutta, jotka kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailuissa eivät edusta itseään vaan jäsenyhteisöään, kuten seuraa, liittoa, maata tai talousjärjestelmää. Samanaikaisesti on politologisessa, sosiologisessa ja urheilua koskevassa kirjallisuudessa alettu enenevässä määrin kiinnittää huomiota urheilun tai urheilujärjestöjen ja politiikan tai poliittisten järjestöjen välisiin vaikutusyhteyksiin.²

Urheilua ja politiikkaa koskevassa keskustelussa on pääasiassa painotettu urheilun ulkopoliittista merkitystä kansallisvaltioiden identiteettiongelmissa tai valtioryhmittymien ja talousjärjestelmien välisessä kilpailussa paremmuudesta. Huomattavasti vähemmän on keskusteltu urheiluinstituution ja poliittisen instituution välisistä suhteista kansallisvaltioiden sisällä ja sisäpolitiikassa.³ Liikuntapolitiikkaa koskevat kysymykset eivät yleensäkään tähän mennessä ole kuuluneet yhteiskuntapolitiikkaa koskevan keskustelun piiriin eräitä poikkeuksia lukuunottamatta.⁴ Kuitenkaan poliittisten näkemysten ja maailmankatsomusten vaikutusta urheiluun ja urheilun tavoitteisiin ei ole voitu välttää valtioiden sisäisessä urheilutoiminnassa. Urheilun poliittinen todellisuus näkyy ehkä selvimmin siinä, että yhtä hyvin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla urheilutoimintaa harjoitetaan useissa maissa yhteiskuntaryhmien välisen luokkajaon tai kuten Suomessa myös kieliryhmien välisen jaon johdosta erillisissä urheilun keskusjärjestöissä. Niinpä kansallisten, porvarillisten urheiluseurojen ja -järjestöjen rinnalle syntyi kansallisia työväen urheiluseuroja jo 1850-luvulla, kansallisia työväen urheilujärjestöjä 1800-luvun lopulla ja vuonna 1913 ensimmäinen kansainvälinen työväen urheilujärjestö.⁵

Suomessa urheilujärjestöt kuten poliittiset puolueetkin syntyivät alunpitäen teollistumisprosessin alkuvaiheessa silloisten yhteiskunnallisten olosuhteiden pohjalta. Ensimmäinen kansallinen urheilun keskusjärjestö, Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL, vuodesta 1961 Suomen Valtakunnan Urheiluliitto) perustettiin virallisesti vuonna 1906 ja siihen kuuluivat aluksi

myös työväenliikkeen tai sitä lähellä olevat seurat.⁶ Suomen Palloliitto (SPL) perustettiin vuonna 1907 ja Suomen ruotsinkieliset perustivat oman urheilujärjestönsä Svenska Finlands Gymnastik- och Idrottsförbund -nimisenä vuonna 1912 (vuodesta 1945 Finlands Svenska Centralidrottsförbund, CIF). Vuoden 1918 kansalaissodan jälkiselvittelyjen yhteydessä vuonna 1919 syntyi Työväen Urheiluliitto (TUL), josta vuonna 1956 erotetut tai eronneet seurat perustivat vuonna 1959 Suomen viidennen urheilun keskusjärjestön Työväen Urheiluseurojen Keskusliiton (TUK).

Organisointivaiheen jälkeen urheilujärjestöjen jäsenmäärät ja toiminta kasvoivat tasaisesti aina toiseen maailmansotaan asti, mutta vasta sen jälkeen urheilusta ja liikunnasta satatuhantisine järjestöjäsenineen ja vielä lukuisampine penkkiurheilijoineen voidaan puhua todellisena kansanliikkeenä ja yhteiskunnallisena voimana. Niinpä urheilujärjestöihin kuului vuonna 1965 keskimäärin joka kuudes maamme asukas eli lähes 900 000 jäsentä, jotka jakautuivat keskusjärjestöittäin taulukon 1 osoittamalla tavalla.⁷

Taulukko 1. Urheilun valtakunnallisten keskusjärjestöjen jäsenmäärät vuonna 1965

Keskusjärjestö	Jäseniä (tuhansia)	%
SVUL	472	54
TUL	283	32
TUK	49	06
CIF	44	05
SPL	29 ⁸ (170) ⁹	03 (19)
Yhteensä	877	100

Tapahtuneen muutoksen myötä seurannut urheilun ja urheilujärjestöjen yhteiskunnallisen merkityksen kasvu on viime aikoina näkynyt monella tavalla. Poliittiset puolueet ovat vähitellen kiinnostuneet urheilusta ja harjoitetusta liikuntapolitiikasta valmistamalla liikuntapoliittisia ohjelmia tai kannanottoja.¹⁰ Liikuntapolitiikkaa koskeva keskustelu on lisääntynyt ja lähtökohdanaan olleen huippu-urheilun ja kuntoliikunnan välistä ristiriitaa koskevan väittelyn¹¹ jälkeen on kiinnitetty huomiota myös poliittisiin kysymyksenasetteluihin. Kannanotoissa on kiistelty paitsi urheilun yhteiskunnallisesta luonteesta ja järjestöjen liikuntapoliittisista tavoitteista myös siitä, missä määrin eri urheilujärjestöt tukeutuvat tai sitoutuvat poliittiseen instituutioon, poliittisiin aatesuuntiin tai peräti poliittisiin puolueisiin.

Tässä raportissa urheilua tarkastellaan poliittisesta viitekehuksesta käsin analysoimalla urheiluinstituution ja poliittisen instituution välisiä riippuvuussuhteita Suomessa. Tutkimuksen lähtökohtana on oletamus, että urheiluseuraan liittyminen koetaan poliittisena valintatilanteena. Empiirisenä tutkimusongelmana analysoidaan, missä määrin eri urheilujärjestöjen jäsenyys perustuu yhteiskunnan luokka- ja kerrostumajakoon ja missä määrin tietoiseen poliittiseen valintaan.

Analyysi perustuu pääasiassa kahteen aineistoon, joista toinen on kerätty Suomen Gallup Oy:n koko Suomen 15 vuotta täyttäneitä väestöä iän, sukupuolen, sosiaaliryhmän ja asuinpaikkakunnan tyyppin suhteen edustavan kuu-kausikyselyn (N = 1073, vastausprosentti 77,4 %) yhteydessä keväällä 1971 ja toinen Jyväskylässä Valmet Oy:n kolmen eri metallitehtaan henkilökuntaa edustavalle näytteelle (N = 1330, vastausprosentti 81,0 %) esitetyn postikyselyn yhteydessä syksyllä 1971.¹² Koska pääasiassa muita tarkoituksia varten kerätyissä näytteissä on urheilujärjestöjen jäseniä verraten vähän, pyritään aineistojen pienuudesta johtuvaa tulosten mahdollista sattumanvaraisuutta poistamaan kahdella aineistolla, jolloin tulosten yhtäpitävyyttä voitaisiin pitää osoituksena niiden luotettavuudesta.¹³ Lisäksi käytetään hyväksi urheilujärjestöjen alueellisen kannatuksen kuvaamista ja selittämistä varten urheilun keskusjärjestöjen kunnittaista kannatusta koskevia tietoja vuodelta 1965¹⁴ sekä vuoden 1967 syksyllä suomalaisilta urheilujohtajilta kerättyä postikyselyaineistoa.¹⁵

Kyselyaineistojen pienuus aiheuttaa analyysille eräitä käytännöllisiä ongelmia. Lisäksi vain SVUL:n ja TUL—TUK:n piiri- ja perusyksikköverkosto kattaa lähes kaikki maan kunnat mahdollistaen jäsenyyden näissä järjestöissä lähes tasavertaisesti kaikkialla. Nämä mainitut järjestöt edustavat sekä alueellisesti että jäsenmäärältään¹⁶ valtaosaa urheilujärjestöjen organisoituneesta toiminnasta. Näistä syistä analysoidaan tässä artikkelissa pääasiallisesti SVUL:n ja TUL—TUK:n jäsenkuntaa ja jätetään muiden keskusjärjestöjen osuus vähemmälle huomiolle.

2. Urheilu ja yhteiskunnan luokkarakenne

Selittäessä poliittista käyttäytymistä pidetään ryhmien välisiä rakenteellisia eroja — luokka-asemaa ja luokkaintressejä — poliittisen perinteen ohella keskeisimpinä poliittista käyttäytymistä selittävinä tekijöinä. Tutkimukset ovat osoittaneet luokka-aseman Suomessakin puoluekannatuksen merkittäväksi variaatiolähteeksi.¹⁷ Niinpä tässäkin tarkastellaan ensin, millä tavalla luokka-asema ja yhteiskunnan sosiaalinen kerrostuneisuus heijastuvat urheilukulttuurin ja erityisesti urheilun järjestötoimintaan.

Suunnilleen joka kuudes suomalainen on jonkin urheiluseuran jäsen tiheyden ollessa kaupunkikunnissa ja kauppaloissa sekä teollisessa Etelä-Suomessa

korkeampi kuin maaseudulla ja Pohjois-Suomessa.¹⁸ Kaikissa analysoitavissa aineistoissa jäsentiheys on lähes sama¹⁹ mikä metalliteollisuuden työntekijöitä edustavan näytteen osalta on matalampi kuin kaupungeissa yleensä.²⁰ Tämä selittyy siten, että jäsentiheys ei vaihtele yksinomaan alueellisesti vaan myös yhteiskuntaluokittain. Teollisuustyöväestöä edustavassa näytteessä alemmat kerrostumat ovat selvästi yliedustettuina verrattuna kaupunkiväestöön yleensä ja näiden taas on todettu olevan vähemmän järjestöaktiivisia kuin keski- ja yläkerrostumiin kuuluvien ihmisten.²¹

Taulukossa 2 on verrattu koko väestöä sekä Valmetin metallitehtaiden henkilökuntaa edustavien näytteiden ja samojen näytteiden urheiluseurojen jäsenten yhteiskuntaluokkaa²² ja sosiaalista kerrostumaa²³ osoittavia jakautumia keskenään.

Taulukko 2. Urheilujärjestöjen jäsenistön yhteiskuntaluokka ja -kerrostumarakenne.

Yhteiskuntaluokka	Koko aineisto N = 1073 %	Urheilujärjestöjen jäsenet N = 165 %
Maanviljelijät	22	18
Työväestö	46	49
Toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat	32	33
Yhteensä	100	100

Lähde: Suomen Gallup Oy 1971: $X^2 = 1.55$, $p > .05$

Kerrostuma	Koko aineisto N = 1330 %	Urheilujärjestöjen jäsenet N = 216 %
Yläkerrostuma	17	20
Keskikerrostuma	24	32
Alakerrostuma	59	48
Yhteensä	100	100

Lähde: Liikunnan ja kansanterveden tutkimuslaitos 1971: $X^2 = 10,41$, $p < .01$

Tulokset osoittavat urheilujärjestöjen jäsenien olevan lievästi aliedustettuina alakerrostuman ja maanviljelijäväestön keskuudessa sekä lievästi yli-

edustettuina ylä- ja keskikerrostuman ja työväestön sekä toimihenkilöiden ja johtavassa asemassa olevien keskuudessa. Vaikka organisoitunut urheilun järjestötoiminta Suomessa kuten muuallakin²⁴ painottuu jonkin verran keski- ja yläkerrostumiin kuuluvalla väestöllä, ovat erot ryhmien välillä varsin pieniä ja tilastollisesti merkitseviä vain jälkimmäisessä aineistossa. Tämä saattaa olla seurausta maamme urheilun järjestöpoliittisesta jakautuneisuudesta eri yhteiskuntaluokkia kattaviin keskusjärjestöihin. Joka tapauksessa tulosten perusteella ei voi Suomen osalta yhtyä siihen Lüschenin²⁵ havaintoon, että urheilujärjestöt liikunnan ja vapaa-ajan harrastuksen organisoinnin ohella palvelevat yhteiskunnallisilta funktioiltaan ensisijassa keski- luokan sosiaalistamiskanavina ja yhteiskunnallisen integraation lähteinä. Sitä vastoin on korostettava, että vaikka jäsentiheys ei alueellisesti tai kaikissa yhteiskuntaluokissa ja -kerrostumissa ole sama, urheilu on Suomessa levinnyt laajalti kaikkiin yhteiskuntakerroksiin, mikä myös heijastuu monella tavalla urheilukulttuuriin, sen järjestöpolitiikkaan ja käytännön toimintaan.

Urheilun ja liikunnan aktiivista harrastusta on usein selitetty viittauksella biologisiin tarpeisiin; sanomalla urheilun ja liikunnan harrastuksen tästä syystä vetoavan enemmän fyysisesti kevyempää työtä tekevään keski- ja yläkerrostumaan kuin raskaampaa työtä tekevään alakerrostumaan ja maatalousväestöön.²⁶ Kuitenkin urheilun harrastamisen motiivit voivat eri yhteiskuntaryhmissä olla hyvin erilaiset. Esimerkiksi afro-amerikkalaisille urheilun on musiikin ohella väitetty tarjonnan lähes ainoan sosiaalisen nousun väylän amerikkalaisessa yhteiskunnassa.²⁷ Sama merkitys urheilulla saattaa meidänkin yhteiskunnassamme olla alemmille yhteiskuntakerrostumille. Tähän viittaavat ne tutkimustulokset, joiden mukaan suurin osa urheilijoista katsoo urheilumenestyksen vaikuttaneen ammattiin ja ammattiasemaan edistävästi.²⁸

Yhteiskuntaluokkien ja -kerrostumien väliset eroavuudet vaikuttavat myös eri yhteiskuntakerrostumiin lukeutuvien harrastusten valintaan, sillä lukuisat taloudelliset ja asenteelliset tekijät rajoittavat edelleenkin erityisesti alempien yhteiskuntaryhmien harrastusmahdollisuuksia. Useat tutkimustulokset osoittavat urheiluharrastusten eriytymisen perustuvan ainakin länsimaissa juuri sosiaaliryhmien välisiin eroihin.²⁹ Suomessa tyypillisimpiä ylemmän yhteiskuntakerrostuman 10—24-vuotiaiden tyttöjen harrastuksia ovat ratsastus, keilailu, raviurheilu, tennis, purjehdus ja taitoluistelu sekä vastaavasti poikien tennis, sulkapalloilu, suunnistus, ilmailu, koripalloilu ja ralli-autoilu. Tyypillisimpiä alemman yhteiskuntakerrostuman tyttöjen urheilulajeja ovat voimistelu, sulkapalloilu, pikaluistelu, yleisurheilu, lentopalloilu ja käsipalloilu sekä poikien lajeja nyrkkeily, jääpallolu, voimistelu, painonnosto, pikaluistelu ja paini.³⁰

Harrastuksen kerrostuneisuus näyttää lisäksi ainakin Saksan Liittotasavallassa liittyvän selvemmin organisoituun järjestötoimintaan kuin informa-

liseen urheilun harrastamiseen. Lüschenin³¹ mukaan myös tämä viittaa urheilun järjestötoiminnan yhteiskunnallisiin, urheilutoiminnasta riippumattomiin funktioihin yhteiskuntaluokkien sisäisen integraation ja sosialisointien alueilla. Myös Suomessa sosiaalinen kerrostuneisuus³² heijastuu urheiluseuran ja -järjestön valintaan. Allardt³³ analysoi tällaista tapausta havainnollisesti kuvatessaan, miten ruotsinkielisen työväenluokan ja keskiluokan seurat samanaikaisesti palvelivat sekä näiden yhteiskuntaluokkien että (etnisenä ryhmänä) yhtenäisen Suomen ruotsinkielisen väestönosan urheilullisia ja kulttuurisia sekä yhteenkuuluvaisuuden ja solidaarisuuden tarpeita 1930-luvun Helsingissä.

Suomessa, jossa lähes jokaisen paikkakunnan urheilukulttuuriseen kokonaisuuteen kuuluu ainakin yksi SVUL:n ja TUL:n seura³⁴, on useilla urheilua harrastaneilla ja seuranneilla omakohtaisia kokemuksia yhteiskuntaluokkien ja tähän usein liittyen kaupunginosien välisestä jännityksestä urheilun järjestö- ja kilpailutoiminnassa. Suureksi osaksi tämänlaatuisiin jännityksiin perustuu esimerkiksi joukkuepeleistä tuttu paikallisottelujen aiheuttama suuri jännitys ja siitä johtuva yleisön suosio.³⁵

Järjestöpoliittinen tilanne urheilussa on alunperin syntynyt luokka- ja kieliryhmittymien välisten konfliktien johdosta. Tässä suhteessa urheilujärjestöjen luokka- ja kielisidonnaisuus on luonteeltaan osittain historiallista, sillä varsin staattinen järjestörakenne³⁶ heijastaa esimerkiksi lieventyneen kieliriidan osalta osittain vuosisadan alun yhteiskunnallista todellisuutta. Se on kuitenkin myös rakenteellista siinä mielessä, että järjestöt olemassaolollaan ja tavoitteillaan heijastavat myös yhteiskunnallisia ja poliittisiä näkemyseroja.

Jo vuosisadan alussa urheilun organisointivaiheessa työväen seurat ja keskiluokan seurat erottuivat toisistaan sekä niiden järjestöjen suhteen, joiden yhteyteen ja joiden toimesta seurat perustettiin että perustajiensa ammattialan ja sosiaalisen aseman perusteella.³⁷ Ei niin ollen ole yllättävää, että edelleenkin TUL:n johto rekrytoituu suurella määrällä eri ammattialoilta kuin SVUL:n johto (taulukko 3). Kaksi kolmannesta SVUL:n johdosta edustaa edelleen tyypillisiä keski- ja yläluokan ammatteja kuten teknillisiä, hallinnollisia ja kaupallisia aloja, kun taas TUL:n johdosta lähes puolet edustaa teollisia ammatteja. Verrattaessa tuloksia 35–44-vuotiaiden miesten ammattialoitukseen jakautumiseen vuonna 1965 koko maassa kiinnittyy huomio ennen kaikkea kaupunkimaisia ammatteja edustavien yliedustukseen molemmissa järjestöissä ja tästä johtuvaan maa- ja metsätalousväestön pieneen osuuteen järjestötoiminnan johtoportaisissa. Tällöin on tosin huomattava, että maatalousväestökin on paremmin edustettuna seurajohdon tasolla kuin piiri- tai ylempään johdon tasolla, vaikka edustus ei nouse lähellekään vastaavaa ammattialoittaista edustusta koko maassa.³⁸

Taulukko 3. Urheilujohtajien ammattiala.

Ammattiala	Keskusjärjestö		Koko maa 35—44-vuotiaat miehet 31. 12. 1965 %
	SVUL N = 744 %	TUL ³⁹ N = 253 %	
Teknillis-luonnontiet. työ	38	08	09
Hallinnollis-tilinpidoll. työ	17	19	05
Kaupallinen työ	10	05	05
Maa- ja metsätaloustyö	06	04	33
Kuljetus- ja liikennetyö	03	08	10
Teollinen työ	08	43	33
Palvelutyö	13	09	03
Muu työ	03	01	02
Tieto puuttuu	01	03	—
Yhteensä	100	100	100

Lähde: Heinilä & Kiviaho 1968: $X^2 = 212.28$, $p < .001$

Taulukko 4. SVUL:n ja TUL:n johdon kerrostumarakenne.

Kerrostuma	SVUL N = 744 %	TUL ⁴⁰ N = 253 %
Yläkerrostuma	54	16
Keskikerrostuma	32	35
Alakerrostuma	13	46
Tieto puuttuu	01	03
Yhteensä	100	100

Lähde: Heinilä & Kiviaho 1968: $X^2 = 148.92$, $p < .001$

SVUL:n ja TUL:n urheilujohtajien ammattialoittainen rekrytoituminen viittaa näiden järjestöjen johtajien sosiaalisten lähtökohtien erilaisuuteen. Niinpä SVUL:n johtoportaan (taulukko 4) yli puolet kuuluu yläkerrostumaan kun siihen TUL:sta kuuluu vain vajaa kuudennes. Vastaavasti alakerrostumaan kuuluu SVUL:n johtajista vain 13 %, mutta TUL:n johtajista lähes puolet.

Taulukko 5. SVUL:n ja TUL—TUK:n jäsenten rekrytoituminen eri yhteiskuntaluokista ja -kerrostumista.

Keskusjärjestö ⁴¹	Yhteiskuntaluokka			Yhteensä N = 160 %
	Maanviljelijät N = 29 %	Työväestö N = 78 %	Toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat N = 53 %	
SVUL	94	40	80	63
TUL—TUK	03	35	09	21
Tieto puuttuu	03	25	11	16
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Suomen Gallup Oy 1971: $X^2 = 28.24$, $p < .001$

Keskusjärjestö	Kerrostuma			Yhteensä N = 216 %
	Yläkerrostuma N = 43 %	Keskikerrostuma N = 70 %	Alakerrostuma N = 103 %	
SVUL	81	46	21	41
TUL—TUK	16	50	74	55
Tieto puuttuu	02	04	05	04
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitos 1971:
 $X^2 = 45.31$, $p < .001$

Kun tarkastellaan kahden suurimman järjestön osalta jäsenten järjestökohtaista rekrytoitumista eri yhteiskuntaluokista ja -kerrostumista (taulukko 5), havaitaan SVUL:n olevan erityisesti maanviljelijöille, mutta myös toimihenkilöille ja johtavassa asemassa oleville sekä yläkerrostumalle lähes ainoa järjestövaihtoehto. Varsinkin jos tarkastellaan jäsenyytensä ilmoittaneita niin vähintään viisi kuudennesta näistä ryhmistä näyttää kuuluvan SVUL:oon. Sitä vastoin TUL—TUK muodostaa järjestövaihtoehdon kahdelle kolmasosalle alakerrostumaa sekä puolelle työväestöä ja keskikerrostumaa. Jako SVUL:n ja TUL:n jäsenyyden välillä kulkee siis pääasiassa työväestön sekä keskiker-

rostuman sisällä. Joka tapauksessa urheilujärjestöihin rekrytoituminen näyttää perustuvan edelleenkin selviin luokkatunnuksiin ja kerrostumajakoon. Samalla tulos entistä selvemmin viittaa urheilujärjestöjen yhteiskunnalliseen merkitykseen urheilullisten näkökohtien rinnalla eikä yksinomaan keskiluokan vaan yhtä hyvin myös työväenluokan urheilun järjestötoiminnassa.

Tulos selvenee, kun jäsenistön eri yhteiskuntaluokista ja -kerrostumista rekrytoitumisen rinnalla tarkastellaan myös eri järjestöjen jäsenrakennetta. (taulukko 6) SVUL:n jäsenistö edustaa varsin tasaisesti kaikkia yhteiskuntaluokkia ja -kerrostumia. Verrattuna koko jäsenistön jakautumiseen luokkia ja kerrostumaulottuvuuksilla ovat SVUL:n jäsenistössä yliedustettuina ylä- ja keskikerrostumaan kuuluvat, toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat sekä maanviljelijät. TUL:n jäsenistö sitä vastoin muodostuu valtaosalta alakerrostumaan ja työväestöön kuuluvista henkilöistä.

Taulukko 6. SVUL:n ja TUL—TUK:n jäsenistön yhteiskuntaluokka ja -kerrostumarakenne.

Yhteiskuntaluokka	SVUL N=100 %	TUL—TUK N = 33 %	Tieto puuttuu N = 27 %	Yhteensä N = 160 %
Maanviljelijät	27	03	04	18
Työväestö	31	82	74	49
Toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat	42	15	22	33
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Suomen Gallup Oy 1971: $X^2 = 28.24$, $p < .001$

Kerrostuma	SVUL N=89 %	TUL—TUK N = 118 %	Tieto puuttuu N = 09 %	Yhteensä N = 216 %
Yläkerrostuma	39	06	11	20
Keskikerrostuma	36	30	33	32
Alakerrostuma	25	64	56	48
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitos 1971:
 $X^2 = 45.31$, $p < .001$

Nämä eri keskusjärjestöjen jäsenistön rakenne-erot heijastuvat myös järjestöjen organisaatorakenteeseen sekä keskusjärjestö- että seuratasolla. Rakenteeltaan heterogeenisempi SVUL toimii varsin itsenäisten eri urheilulajien erikoisliittojen varassa, nämä erikoisliitot ovat piirien tavoin edustettuna SVUL:n keskushallinnossa. Rakenteeltaan homogeenisemmän TUL:n organisaatio taas perustuu urheilualoittaisiin jaostoihin, joilla on huomattavan kiinteä yhteys keskusjärjestöön ja keskusjohtoon. Seuratasolla erona on SVUL:n erikoisseuravaltaisuus TUL:n yleisseuravaltaisuuden asemesta, mikä epäsuorasti ilmenee TUL:n seurojen SVUL:n seuroihin verrattuna suurempana kokona.⁴² Urheilulajien sosiaalisen eriarvoisuuden⁴³ vuoksi SVUL:n erikoisliittoihin ja erikoisseuroihin rakentuva organisaatio vastaa jäsenistön rakenteen heterogeenisuutta ja erottelee samankin keskusjärjestön sisällä yhteiskuntaluokat ja -kerrostumat toisistaan.⁴⁴ TUL:ssa jäsenyksikköjen yhtenäisyys, jaosto- ja yleisseuravaltaisuus vastaavat jäsenrakenteen homogeenisuuden asettamia vaatimuksia. TUL pyrkiikin luomaan seuroistaan paitsi monia lajeja harrastavia yleisseuroja myös laaja-alaisia työväen kulttuurijärjestöjä.⁴⁵

Tähänastiset tulokset osoittavat maamme urheilun järjestötoiminnan ankuroituvan edelleenkin vankasti yhteiskunnan luokka- ja kerrostumarakenteeseen. Erityisen selvästi tämä heijastuu TUL:n jäsenrakenteessa sen ollessa nimenomaan teollisuustyöväestön urheilujärjestö. SVUL sitä vastoin ulottaa kannatustaan tasaisemmin yli yhteiskunnan luokka- ja kerrostumajajojen.

3. Urheilujärjestöt ja poliittinen instituutio

Urheilun yhteiskunnallinen ja poliittinen merkitys korostuu sekä kansallisen, alueellisen ja paikallisen yhtenäisyyden tunteen synnyttäjänä että nuorisokasvatuksen laajamittaisen organisoimisen välineenä. Niinpä urheilun instrumentaalinen käyttö korostuu usein itsenäistymisvaiheen ja kansallisuusaatteen läpimurtovaiheessa.⁴⁶ Useille on myös tuttua suurten teollisuuslaitosten ja liikeyritysten tuki urheilulle: Suomessa Wärtsilä on tukenut soutajia; Yhtyneet Paperitehtaat jalkapalloilijoita, hiihtäjiä ja yleisurheilijoita; Rosenlew yleisurheilijoita ja palloilijoita jne. Sekä Allardt⁴⁷ että Klemola⁴⁸ lienevät oikeassa korostaessaan, että yritysten johdon urheiluinnotuksen ohella tällaiseen toimintaan on johtoa kannustanut tietoinen halu käyttää huippu- ja edustusurheilua yhteenkuuluvaisuuden tunteen synnyttäjänä teollisuuslaitosten tai yhdyskuntien jäsenten keskuudessa. Tämän lisäksi teollisuuslaitosten ja liikeyritysten tuella on luonnollisesti ollut myös muita tavoitteita, jotka liittyvät liikevoiton tavoitteluun urheilun avulla tapahtuvan mainonnan sekä työväestön psyykkisen ja fyysisen tuotantokyvyn kohottamisen välityksellä.

Edellisestä huolimatta urheilun instrumentaalista käyttöä ei pidetä yhtä luonnollisena välineenä poliittisten tarkoituksien ajamiseksi — integraation, solidaarisuuden ja omanarvontunnon kohottamiseksi — silloin, kun jollakin yhteiskunnallisella ryhmittymällä, yhteiskuntaluokalla, kieli- tai roturyhmittymällä on yhteiskunnan rakenteesta johtuvia vaikeuksia. Konkreettisenä kansallisena esimerkkinä tämänlaatuisesta urheilun instrumentaalisesta käytöstä on TUL—TUK:n ja CIF:n toiminta. Kansainvälinen esimerkki on afroamerikkalaisten urheilijoiden yhteiskunnallisesti sävyttänyt protesti, »The Olympic Project of Human Rights» mustien kansalaisoikeuksien puolesta vuoden 1968 olympiakisojen aattona ja itse kisoissa.⁴⁹

Vaikka urheilujärjestöjen yhteydet poliittisiin aatesuuntiin tai puolueisiin saattavat olla voimakkaita, kaikki urheilujärjestöt pyrkivät kuitenkin toiminnassaan pysyttämään puolueideologioiden ulkopuolella. Silti yhteys puoluepolitiikan ja urheilun järjestötoiminnan välillä on varsin näkyvä työväen urheiluliikkeessä, jossa liittokokousedustajat ja johtoelimet yleensä valitaan jäsenkunnan poliittisten voimasuhteiden perusteella. TUL:n ohjelmissa korostetaan kuitenkin yleisimmin jäsenistön — erityisesti työväenluokkaan kuuluvan nuorison — fyysisen kasvatuksen rinnalla, työväenliikkeen hengessä tapahtuvan aatteellisen kasvatustyön merkitystä.⁵⁰ Yhteys poliittiseen organisaatioon ei ole ainakaan yhtä tunnustettua muissa keskusjärjestöissä. Niinpä SVUL pyrkii nimeään myöten korostamaan kansallista luonnettaan epäpoliittisena urheilujärjestönä.

Tässä esityksessä urheilujärjestöjen poliittista luonnetta ja toimintaa tarkastellaan *D u v e r g e r i n*⁵¹ tavoin poliittisina kannatus- tai tukijärjestöinä, joihin kuuluu paljon myös sellaisia jäseniä, jotka eivät jostain syystä halua liittyä varsinaisten poliittisten puolueiden jäsenyyteen. Näennäisesti neutraaleina muodostavat tukijärjestöt organisoidun potentiaalisen kannattajajoukon, johon on helpompi suunnata propagandaa kuin esimerkiksi yksityisiin äänestäjiin. Tästä syystä poliittiset puolueet pyrkivät kontrolloimaan tukijärjestöjä joko luomalla kokonaan omia järjestöjä tai valituttamalla omia miehiä järjestöjen johtoelimiin.⁵²

Jos tarkastellaan urheilun keskusjärjestöjen suhteellista kannatusta kunnittain todetaan SVUL:n olevan suurin urheilujärjestö lähes kahdessa kolmasosassa kuntia, TUL:n vajaassa kolmanneksessa ja CIF:n jäljellejäävissä ruotsinkielisen alueen kunnissa. Silti kannatus on varsin selvästi alueellisesti erilaistunut kunkin keskusjärjestön voimakkaan ja heikon kannatuksen kuntien ryhmittyyessä yhdeksi tai useammaksi kannatusalueeksi tai heikon kannatuksen alueeksi. Kannatusalueiden sijainti viittaa järjestöjen syntyyn ja olemassaoloon vaikuttaviin rakenteellisiin, kielellisiin ja poliittisiin tekijöihin. Kun CIF:n kannatus keskittyy ruotsinkielisille alueille, näyttää SVUL:n voimakkain kannatus keskittyvän samoille alueille kuin suomenkie-

lisen poliittisen oikeiston kannatus ja TUL:n kannatus vastaavasti poliittisen vasemmiston kannatusalueille.⁵³

Yleiskuvan saamiseksi poliittisten aatesuuntien ja puolueiden sekä urheilun keskusjärjestöjen kannatuksen keskinäisistä suhteista Suomessa on taulukossa 7 ristiintaulukoitu urheilun keskusjärjestöjen sekä poliittisten aatesuuntien ja ryhmien vähintään yksinkertaisen enemmistön omaavat alueet keskenään.

Taulukko 7. Urheilujärjestöjen enemmistöalueiden yhteys poliittisiin enemmistön alueisiin.

Keskusjärjestö	Vasemmisto N = 172 0/0	SKDL N = 38 0/0	SDP N = 121 0/0	Oikeisto N = 356 0/0	Kesk. N = 305 0/0	Kok + LKP N = 11 0/0	RKP N = 53 0/0	Yhteensä N = 528 0/0
SVUL	57	42	62	71	82	73	09	67
TUL—TUK	40	58	33	16	18	18	—	24
CIF	03	—	05	13	—	09	91	09
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100

Lähde: Kiviaho 1970

Taulukon 7 mukaan vasemmistoenemmistöisissä kunnissakin on SVUL:lla jäsenenemmistö hieman useammin kuin TUL—TUK:lla. Oikeistoenemmistöisistä kunnista 84 %:ssa on jäsenenemmistö SVUL:lla tai CIF:lla ja vain 16 %:ssa TUL—TUK:lla. Jos tarkastellaan järjestökannatusta puolueittain, todetaan SVUL:n ja TUL—TUK:n enemmistökannatuksen rajan kulkevan SDP:n ja SKDL:n välillä: yli puolella SKDL-valtaisista kunnista on TUL—TUK-enemmistöinen jäsenistö, kun taas SDP-valtaisista kunnista vain kolmanneksella on TUL—TUK:lla jäsenenemmistö. Osittain SVUL:n valta-asema vasemmisto- ja SDP-valtaisissa kunnissa selittyyneen siten, että näissä kunnissa ei vuonna 1965 jostakin syystä ollut TUL:n tai TUK:n seuraa. Kaikkiaanhan SVUL:lla oli vuonna 1965 seuroja 472 kunnassa ja TUL—TUK:lla 405 kunnassa. Porvarillisten puolueiden osalta tilanne on sikäli selkeämpi, että vähintään neljässä viidesosassa kuntia, joissa on enemmistö jollakin porvarillisella puolueella, on SVUL:lla tai CIF:lla myös jäsenenemmistö.

Edellä esitetty urheiluinstituution ja poliittisen instituution välinen yhteys on vain osittainen vastaus alussa esitettyyn kysymykseen ja osoittaa instituutioiden keskinäisen riippuvuuden täsmentämättä tarkemmin yhteiskunnallisen aseman tai poliittisen katsomuksen ensisijaisuutta urheilujärjestön valinnassa. Niinpä seuraavassa analysoidaan ongelmaa yksityiskohtaisemmin haas-

tattelu- ja kyselytutkimusten antamien tulosten valossa. Valitettavasti pieni aineisto ei salli tarkastelua puoluetasolla.

Tämän tutkimuksen ongelmanasettelu lähtee siitä, että urheilujärjestön jäsenyys on riippuvainen luokka-asemasta (kuten puoluekannatuskin), mutta silti ensisijaisesti poliittisesta katsomuksesta. Edellä osoitetun eri keskusjärjestöjen kannatuksen ulottumisen yli yhteiskuntaluokkien ja -kerrostumien pitäisi siis selittyä poliittisesta näkemyksestä myös luokkien ja kerrostumien sisällä. Jos taulukoidaan ristiin puoluekanta ja urheilujärjestöön kuuluminen vakioimatta yhteiskuntaluokkaa (taulukko 8) osoittavat tulokset, että selvä enemmistö oikeistoa kannattaneista kuuluu SVUL:oon ja lähes yhtä selvä enemmistö vasemmistoa kannattaneista kuuluu TUL:oon. Kuitenkin on huomattava, että jäsenyytensä ilmoittaneista oikeiston kannattajista vain vähäinen osa kuuluu TUL:oon kun sitä vastoin jäsenyytensä ilmoittaneista vasemmistoa äänestäneistä neljännes tai viidennes kuuluu SVUL:n alaiseen seuraan.

Taulukko 8. Puoluekanta ja urheilujärjestöön kuuluminen.

Keskusjärjestö	Puoluekanta ⁵⁴			Yhteensä N = 160 %
	Oikeisto N = 60 %	Vasemmisto N = 35 %	Tieto puuttuu N = 65 %	
SVUL	80	26	66	63
TUL—TUK	02	60	17	21
Tieto puuttuu	18	14	17	16
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Suomen Gallup Oy 1971: $X^2 = 45.71$, $p < .001$

Keskusjärjestö	Puoluekanta ⁵⁵			Yhteensä N = 216 %
	Oikeisto N = 35 %	Vasemmisto N = 108 %	Tieto puuttuu N = 73 %	
SVUL	91	18	52	41
TUL—TUK	03	80	42	55
Tieto puuttuu	06	02	06	04
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitos 1971:
 $X^2 = 68.69$, $p < .001$

SVUL:n jäsenistö on luokka- ja kerrostumarakenteeltaan ja siitä johtuen myös poliittisesti TUL:n jäsenistöä jonkin verran heterogeenisempi. Silti muodostavat vasemmistopuolueita äänestäneet kaikista jäsenyytensä ilmoittaneista vain noin kuudenneksen SVUL:n jäsenistöstä huolimatta siitä, että SVUL:n jäsenistöstä oli työväestöön ja alakerrostumaan kuuluvia noin kolmannes. Sitä vastoin TUL:oon kuuluisi tämän mukaan porvarillisia puolueita äänestäneistä vain erittäin pieni vähemmistö. Vaikka edellä oleva pääosin vahvistaakin lähtöolettamusta on kuitenkin vielä syytä tarkastella, millä tavalla yhteiskuntaluokan ja -kerrostuman vakioiminen vaikuttaa tuloksiin, vaikka koehenkilöiden lukumäärä ryhmittäin jääkin näin varsin pieneksi (taulukko 9).

Taulukko 9. Puoluekanta ja urheilujärjestöön kuuluminen yhteiskuntaluokka ja -kerrostuma vakioituna.

Yhteiskuntaluokka	Keskusjärjestö	Oikeisto %	Puoluekanta	
			Vasemmisto %	Tieto puuttuu %
Maanviljelijät	SVUL	94	—	100
	TUL	—	100	—
	Tieto puuttuu	06	—	—
Yhteensä		100	100	100
N		(18)	(1)	(10)
Työväestö	SVUL	53	16	50
	TUL	—	68	29
	Tieto puuttuu	47	16	21
Yhteensä		100	100	100
N		(19)	(25)	(34)
Toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat	SVUL	92	56	76
	TUL	04	33	05
	Tieto puuttuu	04	11	19
Yhteensä		100	100	100
N		(23)	(9)	(21)

Lähde: Suomen Gallup 1971

Kerrostuma	Keskusjärjestö	Oikeisto %	Puoluekanta	
			Vasemmisto %	Tieto puuttuu %
Alakerrostuma	SVUL	71	10	30
	TUL	—	88	65
	Tieto puuttuu	29	02	05
Yhteensä		100	100	100
N		(7)	(59)	(37)
Keskikerrostuma	SVUL	100	14	70
	TUL	—	81	26
	Tieto puuttuu	—	05	04
Yhteensä		100	100	100
N		(11)	(36)	(23)
Yläkerrostuma	SVUL	94	62	84
	TUL	06	38	08
	Tieto puuttuu	—	—	08
Yhteensä		100	100	100
N		(17)	(13)	(13)

Lähde: Liikunnan ja kansanterveyden tutkimuslaitos 1971

Käytännöllisesti katsoen kaikki oikeistoa äänestäneet kuuluvat SVUL:oon. Edelleen ala- ja keskikerrostumista sekä työväestöstä selvä enemmistö vasemmistoa äänestäneistä kuuluu TUL:oon. Sitä vastoin toimihenkilöiden ja johtavassa asemassa olevien sekä ylemmän kerrostuman kohdalla myös enemmistö vasemmistoa kannattaneista näyttää kuuluvan SVUL:oon.

Maanviljelijöiden, työväestön sekä keski- ja alakerrostuman keskuudessa poliittinen näkemys näyttää viime kädessä määrävän mihin keskusjärjestöön liitytään, kun taas ylemmissä yhteiskuntaluokissa luokka-asema mieluummin kuin puoluekanta, näyttää määrittävän urheilujärjestöjäsenyyttä. Yksi syy tähän saattaa olla harrasteiden valinnassa ja valikoitumisessa, mikä ainakin niiden lajien kohdalla, joita ei ollenkaan harrasteta TUL:n seuroissa (esim. ratsastus, ammunta, tennis ja pujottelu) saattaa johtaa yläkerrostumasta SVUL:n jäsenyyteen. Sama syy voi luonnollisesti aiheuttaa liittymistä SVUL:n seuraan myös keski- ja alakerrostuman tai työväestön keskuudesta. Ylemmistä yhteiskuntakerrostumista siirtyminen on kuitenkin todennäköisempää: kerrostumaerot heijastuvat liikuntaharrastusten valintaan eikä TUL:ssa työväestön ja työväenluokan järjestönä ymmärrettävästi harrasteta ylemmille yhteiskuntakerrostumille tunnusomaisia urheilulajeja. Toisaalta

tulos on ymmärrettävä myös Duvergerin⁵⁶ esittämältä näkökannalta: juuri keskiluokkaan tai yläkerrostumaan kuuluvat ovat niitä jotka äänestyskäytäytymisestään huolimatta eivät halua tai voi julkisesti liittyä leimallisesti vasemmistolaisen järjestön jäseneksi. Tulos saattaa myös olla ilmaus aatteellisesta rajalinjasta porvarillisen ja sosialistisen ajattelutavan välillä SDP:n sisällä⁵⁷ tai ennakkososialisaatiosta, jota vähemmän luokkatietoiset työläiset tai työväestöstä lähtöisin olevat toimihenkilöt etsivät SVUL:n jäsenyydestä pyrkiessään sosiaaliseen nousuun tai sosiaalistuessaan uuteen asemaan.⁵⁸ Joka tapauksessa aiemmin esitetty tulos täsmentyy, sillä esitetty olettaus urheilujärjestöjäsenyydestä poliittisena valintatilanteena näyttää pitävän paikkansa muiden paitsi ylempään yhteiskuntaluokkaan ja -kerrostumaan kuuluvien keskuudessa, missä pikemminkin luokka-asema kuin poliittinen tietoisuus näyttää määrittävän järjestöjäsenyyttä.

4. Lopuksi

Kansallisenkin urheilukulttuurin ja organisaatioiden toiminnan kuvaaminen ja ymmärtäminen on eräiltä yhteiskunnallisesti oleellisilta osin mahdollista vain poliittisesta viitekehyksestä liikkeelle lähtien. Tulokset osoittavat SVUL:n saavan kannatuksensa pääasiassa yhteiskunnan keski- ja yläkerrostumista sekä maatalousväestöltä ja TUL:n teollisuustyöväestöstä ja alakerrostumasta. Edelleen ne osoittavat urheilujärjestöihin liittymisen Suomessa olevan poliittisen valintatilanteen, jossa kansallisen urheilukulttuurimme kah-tiajako kulkee paitsi yhteiskuntaluokkien välillä ennen kaikkea poliittisen oikeiston ja vasemmiston välillä. Samalla on käynyt ilmi, että urheilujärjestöjen toimintaa ei voida arvioida pelkästään urheilullisista näkökohdista käsin, vaan vähintään yhtä merkityksellistä on seurojen ja järjestöjen tehtävä kunkin yhteiskuntaluokan sisällä nuorison ja aikuisväestönkin integraatio- ja sosiaalistamisväylänä.

Sillä, että edellä on keskitytty poliittisen kannan ja urheilujärjestöjen valinnan väliseen ongelma-alueeseen, mutta jätetty huomiotta päinvastainen vaikutusyhteys, vaikka esimerkiksi TUL:n ohjelmallisessa kannanotossa⁵⁹ ja 1970-luvun liikuntapoliittisessa ohjelmassa⁶⁰ korostetaan poliittisia kasvatus-tavoitteita, ei tietenkään haluta kieltää vaikutusyhteyksiä, joissa järjestöt ovat poliittisen tietoisuuden herättäjinä. Tutkimusaineiston varassa ei tämän-suuntainen analyysi kuitenkaan ollut mahdollista. Silti on johdonmukaista olettaa urheilujärjestöillä olevan sekä kunnallisella että valtakunnallisella tasolla suoranaista poliittista vaikutusta, joka heijastuu myös poliittiseen elämään. Tässä suhteessa politiikan tutkimus on paljolti laiminlyönyt järjestötoiminnan vaikutusten tutkimisen. Paitsi poliittisen aatesuunnan ja järjestövalinnan väliseen kausaaliseen yhteyteen ei tässä myöskään ole kiinnitetty riittävää huomiota niihin tekijöihin jotka saattavat selittää, tulkita tai täs-

mentää tutkittujen muuttujien välistä riippuvuutta. Juuri näihin seikkoihin sekä puoluekannan vaikutusten yksityiskohtaisempaan analysoimiseen tulisi jatkotutkimuksissa kiinnittää päähuomio.

LÄHDEVIITTEET JA HUOMAUTUKSET

¹ P. McIntosh, *Sport in society*, London 1963, s. 188—203; A. Natan, *Sport and politics*, teoksessa A. Natan (toim.) *Sport and society*, London 1958, s. 47—58, H-G. Prescher, *Sport: Segen oder Fluch unserer Epoche*, Frankfurt am Main 1961, s. 29; P. Seppänen, *The role of the competitive sport in different societies*. Research reports, Institute of Sociology, University of Helsinki, n:o 151, 1970, s. 19.

² R. Altmann, *Der politische Horizont des Sport*, teoksessa Schultz, U. (toim.) *Das Grosse Spiel: Aspekte des Sports im Unserer Zeit*, Frankfurt am Main 1965, s. 34—43; W. A. Hanna, *The politics of sport*, American Universities Field Staff, Report Service Southeast Asia Series, Vol. X, n:o 19; K. Heinilä, *Urheilu ja politiikka*, Suomen Akateeminen Urheilulehti 5, 1968, s. 13—18; P. Kiviaho, *Urheilupoliittikkaa vai poliittista urheilua*, teoksessa E. Pirinen (toim.) *Terve urheilun maa*, Helsinki 1968, s. 1—18; P. Kiviaho, *Liikuntapoliittista aatepuuroa: SDP:n ja KePu:n liikuntapoliittisten ohjelmien tarkastelua*, Stadion 4, 1969, s. 20—22; K. Mayer, *Sports and politics in Austria*, Paper presented in 7th World Congress of Sociology, Varna 1970; J. Meynaud, *Sport et politique*, Paris 1966.

³ Heinilä mt. 1968; Kiviaho mt. 1968; Mayer mt. 1970.

⁴ U. Harva, *Ihminen hyvinvointivaltiossa*, Rauma 1964, s. 67; K. Heinilä mt. 1968; H. Waris, *Muuttuva suomalainen yhteiskunta*, Porvoo 1968, s. 89.

⁵ Nordisk familjeboks sportlexikon I, Uppslagsverk för sport, gymnastik och friidrott, Stockholm 1938, s. 234; H. Nygren, *Punainen Olympia*, Helsinki 1968, s. 9—13.

⁶ A. Halila, *Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL) 1900—1960 I osa*, Vammala 1960, s. 302.

⁷ Taulukon luvut poikkeavat jonkin verran keskusjärjestöjen omasta tilastoinnista, mikä selittyy pääasiassa erilaisista tilastointiperiaatteista. Tarkemmin aineiston keräämistä ja luotettavuutta on käsitelty tekijän monisteessa *Urheilujärjestöjen kannatuksen alueellinen levinneisyys Suomessa vuonna 1965*, Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen tutkimuslause n:o 74, 1970, s. 2—5 ja artikkelissa *Urheilupoliittinen aluejako Suomessa*, Stadion 3, 1971 a, s. 90—118.

⁸ Luku ilmaisee yksinomaan SPL:oon kuuluvat jäsenet.

⁹ Luku ilmaisee SPL:n kokonaisjäsenmäärän, johon on luettu myös SPL:oon kuuluvien muiden järjestöjen jäsenet.

¹⁰ SDP, ohjelmia, kannanottoja. *Liikuntapolitiikan linjat*, Helsinki 1969, s. 188—193; Suomen Kansandemokraattisen Liiton (SKDL) 9. liittokokous. *Liikuntapoliittiset teesit*, Tampere 1970, 95—98; *Keskustapuolueen liikuntapoliittinen ohjelma*, Keskustapuolueen liikuntapoliittisen toimikunnan laatima ja puoluehallituksen käsittelemä liikuntapoliittinen ohjelmaehdotus puoluekokoukselle, ei vuosilukua.

¹¹ K. Heinilä, *Kuntoliikunta »ottopojasta itselliseksi»*, Stadion 4 b, 1967, s. 25—31; *Kuntoliikunnan suunnittelu: Kuntoliikuntapolitiikan perusteet ja periaatteet sekä kunnalliset suunnitteluohteet*, Komiteanmietintö 1970: B, s. 59, 43—46; K. Heinilä, *Urheilu-*

keskeisestä ihmiskeskeiseen liikuntasuunnitelmaan, Yhdyskunnan liikuntasuunnittelu, seminaariraportti, Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja n:o 24, 1971, s. 12—17.

¹² Koko tutkimusta on selvitetty tarkemmin Liikunnan ja Kansanterveyden tutkimuslaitoksen Tutkimussuunnitelmassa vuosille 1972—1974. Työ, terveys ja liikunta-käyttäytyminen, Jyväskylä 1971.

¹³ Ks. esim. T. Valkonen, Haastattelu- ja kyselyaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa, Helsinki 1971, s. 107—108. Muuttujien välisten tilastollisten riippuvuuksien testauksessa on käytetty X^2 :n testiä, silloin kun se on ollut mahdollista esim. Siegelin, teoksessa *Nonparametric statistics*, New York 1956, s. 110, esittämien periaatteiden perusteella. Testejä on käytetty lähinnä Valkosen mt. 107, esittämällä tavalla selvittämään, ovatko havaitut erot ja riippuvuudet systemaattisia vai johtuvatko ne sattumasta.

¹⁴ Kiviaho mt. 1970, s. 2—5.

¹⁵ K. Heinilä & P. Kiviaho, Suomalaisen urheilujohtajan muotokuva, Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 48, 1968, s. 3—6.

¹⁶ Kiviaho mt. 1971 a.

¹⁷ E. Allardt, *Traditional and emerging radicalism*, Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia, n:o 21, 1963; E. Allardt, *Patterns of class conflict and working class consciousness in finnish politics*, teoksessa E. Allardt & Y. Littunen (toim.) *Cleavages, ideologies and party systems*, Turku 1964, s. 97—131; E. Allardt & P. Pesonen, *Cleavages in finnish politics*, teoksessa S. M. Lipset & S. Rokkan (toim.) *Party systems and voter alignments, Cross-national perspectives*, New York 1967, s. 325—366; R. Sänkiahö, *Puolueiden alueellinen kannatus Uudenmaan läänissä*, Helsinki 1968, s. 171—177.

¹⁸ Kiviaho mt. 1971 a.

¹⁹ Huolimatta eri aineistojen perusjoukoissa, keräysmenetelmissä ja keräysajan-kohdissa olevista eroista oli jäsentiheys kaikissa aineistoissa suunnilleen sama 16—17 jäsentä 100 asukasta kohti.

²⁰ Kiviaho mt. 1970, s. 7.

²¹ E. Allardt, P. Jartti, F. Jyrkilä, Y. Littunen, *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*, Porvoo 1958, s. 26—27; P. Piepponen, *Harrastusten valinta*, Helsinki 1960, s. 42.

²² Yhteiskuntaluokka on tässä määriteltä ammatin perusteella kolmeen luokkaan: maanviljelijöihin, työväestöön sekä toimihenkilöihin ja johtavassa asemassa oleviin.

²³ Sosiaalista kerrostumaa on mitattu Rauhalan kirjassaan Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalinen kerrostuneisuus, Helsinki 1966 esittämällä 9-luokkaisella ammattien arvostusta osoittavalla asteikolla. Yläkerrostuman muodostavat luokat 1—4, keskikerrostuman luokka 5 ja alakerrostuman luokat 6—9.

²⁴ G. Lüschen, *Soziale Schichtung und soziale Mobilität bei Jungen Sportlern*, *Kölner Zeitschrift für Sozialpsychologie* 15(1), 1963, s. 74—93.

²⁵ Mt. 1963.

²⁶ K. Heinilä, *Vapaa-aika ja urheilu*, Porvoo 1959, s. 110—114; K. Heinilä & P. Kiviaho mt. 1968, s. 19; P. Koli, Leikki, liikunta ja yhteiskunta, Stadion 1, 1964, s. 8—15.

²⁷ R. H. Boyle, *Negroes in Baseball*, teoksessa E. Dunning (toim.) *The sociology of sport*, London 1971, s. 259—278; A. S. Young, *Sports and the negro*, teoksessa G. H. Sage (toim.), *Sport and american society*, Massachusetts 1970, s. 272—282.

²⁸ K. Heinilä & P. Vuolle, *Huippu-urheilijan karrierei*. Väiliraportti, Jyväskylän yliopiston liikuntapedagogiikan laitos, n:o 1. 1970, s. 26; J. Kirjonen, *Rahat tai henki*, teoksessa E. Pirinen (toim.) *Terve urheilun maa*, Helsinki 1968, s. 47—59.

²⁹ R. von Euler, *Idrottsrörelsen av i dag*, teoksessa Svensson, S. (toim.) *Svensk Idrott 1903—1953*, Malmö 1953, s. 149—278; P. Kiviaho, *Nuoriso urheilun harrastajana*, teok-

- sessä R. Aalto & S. Minkkinen (toim.) Nuorisio tänään, Helsinki 1971 b, s. 124—133; Lüschen mt. 1963.
- ³⁰ Kiviaho mt. 1971 b.
- ³¹ Mt. 1963.
- ³² R. Helanko, Urheilun syntysijat, Sosiologia 2, 1964, s. 58—62.
- ³³ Fotboll och social förankring, teoksessa E. Allardt (toim.) Förankringar, Borgå 1970, s. 28—34.
- ³⁴ Kiviaho mt. 1971 a.
- ³⁵ Itselläni on tällaisia kokemuksia 50-luvun Jyväskylästä, jossa pesäpalloilun mestaruussarjan paikallisottelu SVUL:oon lukeutuvan Jyväskylän Kirin ja TUL:oon lukeutuvan Jyväskylän Veikkojen välillä aina jakoi katsomon kahtia ja aivan ilmeisesti juuri yhteiskunnan luokkajaon mukaan.
- ³⁶ Kiviaho mt. 1971 a.
- ³⁷ A. Halila, Suomen miesvoimistelu- ja urheiluseurat vuoteen 1915, Helsinki 1959, s. 69—87.
- ³⁸ K. Heinilä & P. Kiviaho mt. 1968, s. 19.
- ³⁹ Näihin lukuihin on laskettu mukaan myös Kansanurheilun Keskusliiton (KUK) johtohenkilöt TUL:n ja KUK:n läheisen yhteistoiminnan vuoksi.
- ⁴⁰ Ks. viite 39.
- ⁴¹ Aineistosta on poistettu 5 SPL:oon kuulunutta jäsentä.
- ⁴² Kiviaho mt 1968 ja mt. 1970, s. 28.
- ⁴³ Kiviaho mt. 1971 b.
- ⁴⁴ Allardt mt. 1970.
- ⁴⁵ TUL, 1970-luvun liikuntapolitiikka, Helsinki 1971.
- ⁴⁶ P. Seppänen, Sport success and the type of culture, Research reports, Institute of Sociology, University of Helsinki n:o 108, 1968, s. 1 ja mt. 1970, s. 7.
- ⁴⁷ Mt. 1970.
- ⁴⁸ Pertti Klemola, Juuso Walden, Viimeinen patruuna, Helsinki 1970, s. 186.
- ⁴⁹ H. Edwards, The revolt of the black athletes, New York 1969.
- ⁵⁰ TUL, ohjelmaluontoiset kannanmäärittelyt, Helsinki 1959 ja TUL, 1970-luvun... mt. 1971.
- ⁵¹ M. Duverger, Political parties, London 1967, s. 101—109.
- ⁵² Duverger mt. 1967, s. 51.
- ⁵³ Kiviaho mt. 1971 a.
- ⁵⁴ Puoluekantaa on tässä mitattu tiedustelemalla vastaajilta »Eduskuntavaalithan pidettiin maaliskuussa 1970. Minkä puolueen ehdokasta Te äänestitte?»
- ⁵⁵ Puoluekantaa on tässä mitattu tiedustelemalla vastaajilta »Mitä puoluetta todennäköisimmin äänestäisitte, jos Suomessa nyt olisi vaalit?»
- ⁵⁶ Mt. 1967, s. 101—109.
- ⁵⁷ Vrt. A. Jyränki, Valta ja vallan siirto, Helsinki 1971, s. 99.
- ⁵⁸ Ks. esim: R. K. Merton, Social theory and social structure, Clencoe, Ill. 1957, s. 295 ja J. Siipi, Ryysyrannasta hyvinvointivaltioon, Helsinki 1967, s. 236—250.
- ⁵⁹ Mt. 1959.
- ⁶⁰ Mt. 1971.